

УДК 339.543(477)

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ УГОДИ СОТ ЗІ СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУР ТОРГІВЛІ: ПЕРШІ КРОКИ УКРАЇНИ

О. П. Борисенко,
доктор наук з державного управління, доцент,
Університет митної справи та фінансів

О. В. Боркут,
аспірант, Університет митної справи та фінансів

Статтю присвячено дослідженню процесу запровадження набору міжнародних стандартів та положень Угоди СОТ зі спрощення процедур торгівлі, які сприятимуть гармонізації вимог з боку митних адміністрацій до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Проаналізовано готовність митної системи України до запропонованих Угодою суттєвих спрощень процедур із митного оформлення товарів. Зосереджено увагу на першочергових заходах, виконання яких є обов'язковим після приєднання до Угоди, а саме: удосконалення функціонування інституту уповноваженого економічного оператора, розбудова ефективної системи митного пост-аудиту як необхідної умови для усунення залежності випуску товарів у вільний обіг від митної оцінки та сплати митних платежів, упровадження інструменту попередніх рішень із визнання митної вартості імпортованих товарів.

Ключові слова: СОТ, спрощення процедур торгівлі, уповноважений економічний оператор, митний аудит, попередні рішення.

O. P. Borysenko,
Doctor of Governance, Professor, University of Customs and Finance

O. V. Borkut,
Ph.D student, University of Customs and Finance

WTO TRADE FACILITATION AGREEMENT: UKRAINE FIRST STEPS

The article deals with the implementation of a set of international standards and provisions of the WTO Trade Facilitation Agreement that will contribute to harmonize the requirements of the customs administrations to economic operators.

The article analyzes the ability of Ukraine customs system to comply with substantial simplification of customs clearance procedures offered by the Agreement. The attention was emphasized on priority measures, the implementation of which is obligatory after accession to the Agreement. These measures are improvement of the functioning of the institution of the authorized economic operator, development of the efficient post-audit customs system as a prerequisite to eliminate the dependence of the release of goods for free circulation on customs valuation and payment of customs duties, implementation of predecision instrument of the estimation of the customs value of imported goods.

Key words: WTO, Trade Facilitation, authorized economic operator, the customs audit, preliminary decision.

О. П. Борисенко,
доктор наук государственного управления, доцент, Университет таможенного дела и финансов

О. В. Боркут,
аспирант, Университет таможенного дела и финансов

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ СОГЛАШЕННЯ ВТО ПО УПРОЩЕННЮ ПРОЦЕДУР ТОРГІВЛІ: ПЕРВІ ШАГИ УКРАЇНИ

Стаття посвящена дослідженню процесу впровадження набору міжнародних стандартів та положень Соглашения ВТО по упрощению процедур торговли, которые будут способствовать гармонизации требований со стороны

© Борисенко О. П., Боркут О. В., 2015

таможенних адміністрацій к суб'єктам внешнеэкономической деятельности. Проанализирована готовность таможенной системы Украины к предложенным Соглашением существенным упрощениям процедур таможенного оформления товаров. В статье сосредоточено внимание на первоочередных мерах, принятие которых является обязательным после присоединения к Соглашению, а именно: совершенствование функционирования института уполномоченного экономического оператора, развитие эффективной системы таможенного пост-аудита как необходимого условия для устранения зависимости выпуска товаров в свободное обращение от таможенной оценки и уплаты таможенных платежей, внедрение инструмента предварительных решений о таможенной стоимости импортируемых товаров.

Ключевые слова: ВТО, упрощение процедур торговли, уполномоченный экономический оператор, таможенный аудит, предварительные решения.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Найвагомим міжнародним документом, створеним за останні 20 років, є Глобальна угода про спрощення торгівлі, текст якої був прийнятий 160 країнами-учасницями Світової організації торгівлі (далі – СОТ). Угода ставить за мету спрощення митних процедур шляхом зменшення пов'язаних із ними фінансових витрат та скорочення часу на їх проведення, зниження рівня корупції, впровадження передових технологій, а також установлює заходи для ефективного співробітництва між митними та іншими контролюючими органами з питань спрощення торгівлі та дотримання митних правил. Угода відкрита для приєднання і набуде чинності, як тільки 2/3 країн завершать свої внутрішньодержавні процедури ратифікації. За попередніми оцінками, це може статися не раніше 2016 р. Сьогодні із 161 держави її ратифікували чотири – США, Сінгапур, Гонконг та Маврикій [1].

Ратифікація цієї угоди для України потребуватиме комплексної реформи з дерегуляції зовнішньоекономічної діяльності. Зараз Україна займає 154-те місце з 198 у рейтингу «Ведення бізнесу» Світового банку за показниками легкості експортно-імпортних операцій. Якщо в країнах-учасниках ОЕСР здійснення зовнішньоторговельних операцій займає до 10 днів, в Україні – до 30 днів, витрати в країнах ОЕСР – близько 1 тис. дол. США, в Україні – 2–2,5 тис. дол. США, кількість необхідних для цього документів у країнах ОЕСР – 4 одиниці, в Україні – 8–9 документів [2].

За повідомленням прес-служби Міністерства економічного розвитку і торгівлі, Україна до кінця поточного року планує закінчити підготовку до ратифікації Угоди про спрощення процедур торгівлі СОТ. Водночас у рамках підготовки до ратифікації Угоди створена міжвідомча робоча група зі спрощення процедур міжнародної торгівлі та логістики в Україні (МРГ). За результатами розгляду дослідження стану готовності України до імплементації Угоди СОТ зі спрощення процедур торгівлі, проведеного під керівництвом і за методологією ЄЕК ООН та ЮНКТАД, під егідою МРГ, незалежними експертами, за технічної підтримки Українського національ-

ного комітету Міжнародної Торгової Палати (ІСС Україна) готовність України до імплементації всього обсягу Угоди не підтверджується [3].

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на актуальність та новітність теми, можна констатувати брак публікацій науковців стосовно ратифікації та імплементації Україною положень Угоди СОТ зі спрощення процедур торгівлі. Опубліковані звіти та рекомендації Міжвідомчої робочої групи зі спрощення процедур міжнародної торгівлі та логістики в Україні є експертною думкою та задають напрями для подальших досліджень.

Формулювання цілей (мети) статті. Метою статті є дослідження рекомендацій щодо імплементації положень Угоди СОТ зі спрощення процедур торгівлі в практику здійснення зовнішньоекономічних операцій. Використовуючи методи аналізу і спостереження, сконцентруємо увагу на заходах Угоди СОТ зі спрощення процедур торгівлі, упровадження яких потребуватиме Україна в першу чергу.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Незважаючи на обов'язковий характер Угоди для всіх розвинених країн після вступу її в силу, визнається той факт, що деяким країнам-учасникам потрібна технічна допомога для виконання всіх або частини прийнятих зобов'язань. Як наслідок, сторони домовилися, що свої зобов'язання країни, що розвиваються, і найменш розвинені країни будуть виконувати відповідно до різних категорій. Кожна країна-учасниця, що розвивається, має визначити терміни вступу в силу своїх зобов'язань виходячи з таких критеріїв:

– категорія А – це зобов'язання, які країни-учасниці мають намір почати виконувати відразу після набуття угодою чинності;

– категорія В – це зобов'язання, які країни-учасниці мають намір почати виконувати в певний момент часу після перехідного періоду;

– категорія С – це зобов'язання, які країни-учасниці мають намір почати виконувати в певний момент часу після перехідного періоду й отримання допомоги на виконання за рахунок технічної допомоги і підтримки на нарощування потенціалу [4].

Пріоритетом для України на сьогодні мають стати ті заходи, які визначені в нотифікації Секретаріату СОТ від України як «А», але за якими результати опитування респондентів не показали однозначного підтвердження стану готовності (заходи, що містяться в пп. 1.1, 1.2 ст. 1, пп. 7.1, 7.7, 7.9 ст. 7 Угоди) [3].

І якщо за пп. 1.1, 1.2 (доступність усіх опублікованих законів, підзаконних актів, правил, формулярів державних контролюючих органів і відомств, що регулюють міжнародну торгівлю, у мережі Інтернет), 7.1 (попереднє декларування), 7.9 (митне оформлення швидкопсувних товарів), на думку авторів, необхідні організаційні та технічні легкодосяжні заходи, які потребують лише усунення факторів, що перешкоджають виконанню прийнятих законодавчих актів, то забезпечення ефективної системи функціонування уповноважених економічних операторів (п. 7.7) вимагатиме від України певних реформ, які стосуються, насамперед, внесення фундаментальних змін у національне законодавство щодо забезпечення взаємного визнання уповноважених економічних операторів (далі – УЕО) України та ЄС і впровадження спрощень, аналогічних законодавству ЄС.

Для розуміння важливості і пріоритетності завдання щодо розбудови дієвої системи функціонування УЕО розглянемо більш детально сутність поняття «уповноважений економічний оператор» та досвід у цій площині зарубіжних країн. Протягом останніх років митні органи багатьох країн, як розвинених, так і тих, що розвиваються, усе частіше практикують розробку програм, за яким певним суб'єктам торгівлі надаються особливі переваги в рамках спрощення процедур торгівлі (прискорений випуск, спрощена документація, скорочені вимоги до даних, зменшення кількості доглядів тощо). Такі суб'єкти можуть вважатися «надійними» при наявності свідоцтв повного дотримання ними всіх норм і вимог, на підставі яких можна припустити, що вони продовжать дотримуватися вимоги прикордонних відомств і, отже, не стануть причиною великих ризиків. В Європейському Союзі такі суб'єкти торгівлі називаються «уповноваженими економічними операторами». Цей термін застосовується до суб'єктів торгівлі, що відповідають таким критеріями, як постійне дотримання норм і правил, ведення документації, платоспроможність і надійність ланцюжка поставок. У червні 2006 р. Всесвітня митна організація прийняла міжнародні директиви щодо статусу уповноваженого економічного оператора, і понад 140 членів ВМО засвідчили свій намір щодо їх імплементації в національне законодавство за допомогою прийняття відповідних програм [6, с. 183].

Пріоритетним напрямом для більшості членів ВМО стало взаємне визнання Програм УЕО. Вперше таку угоду було укладено в червні 2007 р. між США та Новою Зеландією. У січні 2008 р. було введено зміни до Митного Кодексу Європейського Союзу, відповідно до яких сертифікат уповноваженого економічного оператора визнається всіма членами союзу. У тому ж самому році було прийнято Програму УЕО ЄС. Вона передбачає надання двох різних сертифікатів – стосовно спрощення митних процедур або стосовно надійності та безпеки, однак вони можуть бути й об'єднані. Понад 80% сертифікатів ЄС видаються на отримання комбінованого статусу уповноваженого економічного оператора. Серед країн ЄС система функціонування уповноваженого економічного оператора досить поширена та відображає ступінь економічного розвитку держави. Так, у Німеччині видається близько 25% від усіх наданих сертифікатів у ЄС, у Нідерландах – 15%, у Швеції – 10%, у Франції – 9%, в Італії – 8%, у Великобританії – 7% [6, с. 184].

Доброчесне декларування товарів з боку УЕО є необхідною умовою виконання такої новації Угоди про спрощення процедур торгівлі, як усунення залежності випуску товарів у вільний обіг від митної оцінки та сплати митних платежів. На жаль, важливо розуміти, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності в Україні здебільшого ментально не готові декларувати товари, сплачувати митні платежі та заявляти дійсну митну вартість у повному обсязі. Можливо, це є наше суб'єктивне твердження, але воно ґрунтується на логічному припущенні щодо прагнення бізнесу мінімізувати витрати. За даними Світового банку, загальне податкове навантаження на середнє українське підприємство перевищує середньосвітовий показник на 12% і є найвищим у регіоні [7].

Опосередкованим прикладом неготовності України на нинішньому етапі до впровадження суттєвих спрощень процедур торгівлі може слугувати дискусія на відомому форумі учасників зовнішньоекономічної діяльності, у якій зазначаються фактори впливу на ефективність роботи митниці в Україні та провідних країнах ЄС, які ілюструють інверсні результати. Серед таких факторів називається: 1) співвідношення обсягів вантажних операцій та кількості інспекторів, які займаються питаннями митної вартості; 2) розмір оплати праці митників та заходів стимулювання ефективної праці; 3) співвідношення частки товарів, що підпадають під фізичний огляд, та частки товарів, що контролюються після випуску у вільний обіг; 4) частота застосування шостого (резервного) методу визначення митної вартості та ін.

Тому, на нашу думку, важливо здійснити законодавчі зміни в таких аспектах, як контроль та моніторинг діяльності уповноваженого економічного оператора. Адже лояльні положення національного законодавства щодо автоматичного застосування методу визначення митної вартості товарів за ціною договору за умови проведення документальних планових виїзних перевірок підприємств, яке отримало статус УЕО, не частіше одного разу протягом 30 місяців, створюють значні ризики для забезпечення сплати належних сум митних платежів. На відміну від національного законодавства, законодавство ЄС передбачає постійний моніторинг діяльності УЕО з боку митних органів.

Не можна не оминати нагальне питання реформи системи митного пост-аудиту. Досліджуючи функціонування системи пост-аудиту, яка б давала змогу випускати у вільний обіг товари одразу після їх прибуття на митну територію України, звернемо увагу, насамперед, на відсутність законодавчого визначення такого поняття, як митний пост-аудит у національному законодавстві. Передумови запровадження пост-аудиторського контролю як однієї з форм митного контролю закладені на сьогодні Митним кодексом України. Так, ст. 336 однією з форм митного контролю визначено проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів. Утім, незважаючи на ефективність документальних перевірок, проведених митними органами в 2010–2012 рр. (коефіцієнт результативності стабільно перевищував 73%) [8, с. 29–30], контроль після завершення митного оформлення товарів не втілюється в перспективний інструмент поліпшення роботи митних органів. Більш того, внаслідок об'єднання наприкінці 2012 р. під одним дахом митної та податкової служб, включно з підрозділами аудиту, – митні органи були фактично позбавлені можливості проводити власний пост-аудит [9]. Відбулася його безпідставна трансформація у сферу контрольно-перевірочної роботи податкових органів, що фактично нівелювало його ефективність, спровокувало обмеження щодо його здійснення у зв'язку із втратою специфіки митного пост-аудиту [9]. Приватна думка знаходить своє підтвердження в об'єктивних висновках Колегії Рахункової палати України, зроблених за результатами перевірки, проведеної в Дніпропетровській та Запорізькій областях: «Законодавча неврегульованість організації контрольно-перевірочної роботи з питань державної митної справи обумовила не дослідження підрозділами митного аудиту ГУ ДФС (Міндоходів) обох областей питань, пов'язаних із повнотою нарахування та сплати ПДВ з товарів, ввезе-

них на митну територію України у дослідженому періоді великими платниками податків Дніпропетровської та Запорізької областей на суму 1,8 млрд грн кожною. Слід зазначити, що більше ніж у три рази знижено рівень охоплення контрольними заходами суб'єктів ЗЕД підрозділами митного аудиту у складі головних управлінь ДФС (Міндоходів) обох областей у порівнянні до обсягів проведених перевірок вказаними підрозділами у складі митниць» [10].

За відсутності митного аудиту як інструменту контролю повноти бази оподаткування імпортованих товарів митниці все частіше вдаються до таких інструментів, як видання рішень щодо класифікації товарів та коригування митної вартості. Відповідно до ст. 54 Митного кодексу України рішення про коригування митної вартості є закріпленням результату здійснення контролю правильності визначення митної вартості товарів під час проведення митного контролю та митного оформлення. Прийняття рішення обов'язково передусім процедура запиту додаткових документів, які декларант або уповноважена особа повинні надати протягом 10 календарних днів, та процедура консультації між митницею і декларантом з метою вибору другорядного методу визначення митної вартості. Зважаючи на те, що весь цей час товар, увезений на митну територію України, перебуває під митним контролем (на митному складі, вантажному терміналі, пункті пропуску тощо), для суб'єктів ЗЕД коригування митної вартості становить не тільки ризики для клієнта стосовно невизначеності прибутковості торгівельної операції, а й пов'язано з додатковими витратами за рахунок збільшення терміну вантажної операції та зриву строків поставки. Така ситуація є патовою для сумлінних платників податків. На думку Маккіннона, непослідовні рішення є головним джерелом суперечок між митними органами та суб'єктами торгівлі. Помилкова оцінка, класифікація товарів або застосування правил визначення походження здатні створити перед торгівлею нетарифний бар'єр [4]. Як інструмент вирішення згаданої проблеми ст. 3 Угоди пропонується використання попередніх рішень. Ця нова сфера правил СОТ відображає практику, яка вже існує в багатьох країнах-учасницях. ОЕСР називає їх одними з найбільш ефективних заходів, що містяться в Угоді про спрощення процедур торгівлі.

За визначенням Всесвітньої митної організації, сутність обов'язкового (або попереднього) рішення полягає в тому, що за запитом суб'єкта господарювання, який планує здійснити міжнародну торговельну операцію, митний орган приймає рішення щодо чинних норм і правил. І головною перевагою для такого суб'єкта господарювання стає правова гарантія застосування такого рішення.

Попередні рішення є обов'язковими для всіх митних органів протягом певного періоду часу, який може тривати від трьох місяців до року, спрощують декларування і процес випуску й митного очищення товару. Завдяки попереднім рішенням підвищується визначеність і передбачуваність міжнародних торговельних угод. Це дає змогу уникнути суперечок з митним управлінням щодо видів тарифів, оцінки вартості і походження товарів (що визначає право на пільговий митний режим) у момент випуску або митного очищення, і, як наслідок, дає змогу уникнути затримок. При митному очищенні вантажів компетентність митної служби не буде поставлено під сумнів, знижується також імовірність корупції.

Зауважимо, що ст. 23 Митного кодексу України передбачена можливість прийняття попередніх рішень за письмовим зверненням декларантів з питань: класифікації товарів згідно з УКТЗЕД, визначення країни походження, надання дозволу на поміщення товарів в окремі митні режими. У цілому, положення ст. 23 відповідають стандартам, закладеним в Угоді*. Упровадження Україною попередніх рішень стосовно митної оцінки стане великим кроком у напрямі спрощення процедур торгівлі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Кардинальні реформи у митній сфері, що містить у собі Угода зі спрощення процедур торгівлі (наприклад усунення залежності випуску товарів у вільний обіг від митної оцінки та сплати митних платежів), продиктовані не тільки міжнародними зобов'язаннями України, а й об'єктивною необхідністю використання передового досвіду у сфері митних і прикордонних процедур. Крім суттєвих спрощень процедур торгівлі, Угода пропонує систему стримувань і противаг (функціонування уповноважених економічних операторів, перевірки після митного очищення, попередні рішення, контроль на основі аналізу ризиків), упровадження яких необхідно здійснювати в першу чергу, забезпечивши тим самим захист державних інтересів. У рамках стратегічного плану приєднання України до Угоди доцільно класифікувати заходи Угоди СОТ за ступенем готовності до впровадження і згрупувати їх за вищезгаданими критеріями: «В» (заходи, які країна зможе застосувати сама, але їй буде потрібно більше часу) та «С» (за-

ходи, за якими буде потрібно більше часу, і додаткові зовнішні ресурси); а також передбачити плани з упровадження цих заходів, у тому числі із зазначенням часових рамок і необхідних бюджетів.

Міжвідомчою робочою групою зі спрощення процедур міжнародної торгівлі та логістики вже розроблено низку рекомендацій, першочерговість втілення яких відповідає критерію групи «А» [11]. До таких рекомендацій, зокрема, віднесено:

1. Забезпечення доступності всіх опублікованих законів, підзаконних актів, правил, формулярів для всіх державних контролюючих органів і відомств, що регулюють міжнародну торгівлю, а також їх публікації в Інтернеті.

2. Розробка спільного плану заходів із зменшення кількості документів, які надаються учасниками зовнішньоекономічної діяльності державним органам при переміщенні вантажів і транспортних засобів через порти та застосування уніфікованого адміністративного документа.

3. Попередні рішення, електронні платежі, усунення залежності випуску товарів у вільний обіг від митної оцінки та сплати митних платежів.

4. Розбудова ефективної системи митного пост-аудиту.

5. Проведення регулярного вимірювання часових параметрів, що показують час, необхідний на завершення процедур оформлення, та час, необхідний на кожний процес логістики, з аналізом ефективності.

6. Розвиток «національного єдиного вікна». Спираючись на успішний досвід функціонування інформаційної системи портового співтовариства (логістичного «єдиного вікна» портів Великої Одеси) та подальше впровадження електронної митниці, побудова на їх основі митно-торгового «єдиного вікна».

7. Для ефективного здійснення реформ щодо спрощення процедур торгівлі необхідно вжити заходів щодо обмеження негативного впливу частих кадрових змін у регуляторних органах, серйозно розглянути реформу системи стимулів для подолання проблем мотивації та корупції.

Таким чином, побудова стратегічного плану приєднання України до Угоди про спрощення процедур торгівлі із зазначенням короткотермінових цілей і чітких строків їх виконання має перспективу стати підґрунтям для успішного реформування державного сектору контролю зовнішньоекономічної діяльності.

* Країни-учасниці беруть на себе такі зобов'язання:

- надавати обґрунтоване обмежене за часом попереднє рішення на підставі письмового запиту заявника з необхідною інформацією або письмово повідомляти факти, що послужили причиною для відмови в попередньому рішенні;
- гарантувати надання попереднього рішення в розумні терміни, при цьому рішення буде обов'язковим для виконання;
- опублікувати вимоги щодо схеми подачі заяви на попереднє рішення, а також інформацію про терміни його дії та про можливість подання запиту на перегляд попереднього рішення;
- опублікувати попередні рішення, які можуть становити інтерес для інших суб'єктів торгівлі.

Список використаних джерел

1. Омельченко А. Чи готова Україна до імплементації угоди про спрощення процедур торгівлі СОТ [Електронний ресурс] / А. Омельченко. – Режим доступу : <https://www.www.rbc.ua> › Новини України › Економіка
2. МЕРТ планує до кінця 2015 р. підготувати до ратифікації угоду про спрощення процедур торгівлі СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.interfax.com.ua/news/general/289624.html>
3. Рекомендації Міжвідомчої робочої групи зі спрощення процедур міжнародної торгівлі та логістики в Україні за результатами спільного семінару з Європейською економічною комісією ООН з оцінки готовності України застосувати Угоду СОТ зі спрощення процедур торгівлі [Електронний ресурс] / Київ, 28 квіт. 2015 р. – Режим доступу : http://singlewindow.org/upload/documenty/protokoly/UKR/.../Dodatok_4.pdf
4. Маккіннон М. Соглашение ВТО об упрощении процедур торговли. Деловое руководство для развивающихся стран [Электронный ресурс] / М. Маккіннон. – Режим доступа : http://www.intracen.org/uploadedFiles/intracenorg/Content/Publications/AssetPDF/WTO%20Trade%20Facilitation%20Agreement_Russian.pdf
5. Trade Facilitation Agreement [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_e.htm#tradfac
6. Білоус-Осін Т. І. Процес становлення уповноваженого економічного оператора як суб'єкта митного права: міжнародний досвід / Т. І. Білоус-Осін // Адміністративне право і процес. – 2014. – № 2(8). – С. 181–189.
7. Стасенко М. Налоговые грабли: на каком месте по налоговой нагрузке находится Украина по сравнению со странами Европы? [Электронный ресурс] / М. Стасенко. – Режим доступа : http://delo.ua/ukraine/nalogovye-grabli-na-kakom-meste-po-nalogovoj-nagruzke-nahoditsja-303171/?supdated_new=1443003628
8. Фрадинський О. А. Ефективність здійснення митного аудиту в Україні у 2010–2012 роках / О. А. Фрадинський // Формування системи митного аудиту України : матеріали наук.-практ. семінару. – Хмельницький : Держ. наук.-дослід. ін-т мит. справи, 2013. – С. 28–31.
9. Лікарчук К. Інструмент, здатний перетворити митницю [Електронний ресурс] / К. Лікарчук. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/columns/2015/08/18/7078211/>
10. Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання залишається поза увагою контролюючих органів: повідомлення прес-служби Рахункової палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16746108>
11. Від локального рішення до національної стратегії : рекомендації п'ятого міжнародного семінару з питань спрощення процедур торгівлі [Електронний ресурс]. – Одеса, 2 черв. 2015 р. – Режим доступу : http://singlewindow.org/upload/.../Dodatok_3.pdf

References

1. Omelchenko A. Chy gotova Ukrajina do implementaciji ugody pro sproshhennja procedur torgivli SOT [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.www.rbc.ua> › Novyny Ukrajiny › Ekonomika
2. MERT planuje do kincja 2015 r. pidgotuvaty do ratyfikaciji ugody pro sproshhennja procedur torgivli SOT [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ua.interfax.com.ua/news/general/289624.html>
3. Rekomendaciji Mizhvidomchoji robochoji grupy zi sproshhennja procedur mizhnarodnoji torgivli ta logistyky v Ukraini za rezultatamy spilnogo seminaru z Jevropejskoju ekonomichnoju komisijeju OON z ocinky gotovnosti Ukrajiny zastosuvaty Ugodu SOT zi sproshhennja procedur torgivli.- Kyjiv:28 kvitnja 2015r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://singlewindow.org/upload/documenty/protokoly/UKR/.../Dodatok_4.pdf
4. Makkinnon M. Soglashenie VTO ob uprashhenii procedur torgovli. Delovoe rukovodstvo dlja razvivajushihhsja stran (The WTO agreement on trade facilitation. Business management in developing countries) [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.intracen.org/uploadedFiles/intracenorg/Content/Publications/AssetPDF/WTO%20Trade%20Facilitation%20Agreement_Russian.pdf
5. Trade Facilitation Agreement [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_e.htm#tradfac
6. Bilous-Osin T. I. Proces stanovlennja upovnovazhenogo ekonomichnogo operatora jak subjekta mytnogo prava: mizhnarodnyj dosvid (The process of becoming authorized economic operator as the subject of customs law: international experience) //Administratyvne pravo i proces. – 2014. – №. 2(8). – S. 181-189.
7. Stasenko M. Nalogovye grabli: na kakom meste po nalogovoj nagruzke nahoditsja Ukraina po sravneniju so stranami Evropy? (Tax rake: at what point is the tax burden on Ukraine compared with European countries?) [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://delo.ua/ukraine/nalogovye-grabli-na-kakom-meste-po-nalogovoj-nagruzke-nahoditsja-303171/?supdated_new=1443003628
8. Fradynskij O. A. Efektyvnist zdzijsnennja mytnogo audytu v Ukraini u 2010–2012 rokah (The effectiveness of customs audits in Ukraine in 2010-2012) // Formuvannja systemy mytnogo audytu Ukrajiny: materialy nauko-vo-praktychnogo seminaru. – Hmelnyckij: Derzhavnyj nauko-vo-doslidnyj instytut mytnoji spravy, 2013. – S. 28–31.
9. Likarchuk K. Instrument, zdatnyj peretvoryty mytnycju (Tools, able to transform customs). [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.pravda.com.ua/columns/2015/08/18/7078211/>
10. Zovnishnoekonomichna dijalnist subjektiv gospodarjuvannja zalyshajetsja poza uvagoju kontroljujuchy organiv (Foreign trade entities ignored supervisory bodies): povidomlennja pres-sluzhby Rahunkovoi palaty Ukrajiny. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16746108>
11. «Vid lokalnogo rishennja do nacionalnoji strategiji.»(From local solutions to national strategy): rekomendaciji pjatogo mizhnarodnogo seminaru z pytan sproshhennja procedur torgivli. – Odesa: 02 chervnja 2015r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://singlewindow.org/upload/.../Dodatok_3.pdf